

УДК 37.013-053.5(082)
ББК 74.200я43
Т 43

Рекомендовано Науково-методичною радою Східно-Європейського Інституту Психології (Україна - Франція). Протокол № 11 від 10 листопада 2018 року

Видання здійснене за сприяння Польської Академії Наук (Київське представництво), Міжнародної Експертної Агенції "Консалтинг і Тренінг" та Східно-Європейського Інституту Психології (Україна – Франція)

Редакційна колегія випуску:

Кремень В.Г., Савченко О.Я., Маноха І.П., Генрик Собчук (Польща), Ляшенко О.І., Коцур В.П.,
Вашуленко М.С., Бех І.Д., Виговська О.І., Петрочко Ж.В., Анджей Мірські (Польща),
Марія Гренвальд (Польща), Габріеле Сімончіні (Італія)

Відповідальний редактор випуску:

Маноха І.П., доктор психологічних наук, професор

Всеукраїнський науково-практичний журнал "Директор школи, ліцею, гімназії" – Спеціальний тематичний випуск "Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору". – № 6. – Кн. 2. – Том I (79). – К.: – Гнозис, 2018. – 456 с.

All Ukrainian Scientific-Practical Magazine "Principal of School Liceum Gymnasium" – Special Thematic Issue "Higher Education of Ukraine in the Context of Integration into the European Educational Space". – № 6. – Book 2. – Volume I (79). – К.: Gnosis, 2018. – 456 p.

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 20652 – 10472 ПР від 31.03.2014.

Збірник включено до Переліку наукових фахових видань України з педагогічних, психологічних та філософських наук Наказом МОН України від 06.11.2014 № 1279.

Збірник включено до міжнародних наукометричних баз: Google Scholar, Наукова періодика України (Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського).

У спеціальному випуску вміщені наукові статті фахівців з питань вищої освіти, присвячені актуальній проблемі входження України до європейського освітнього простору. Перспективи євроінтеграційних процесів у сфері вищої освіти, вимоги Болонського процесу та питання готовності України відповідати цим вимогам, моніторинг якості освіти, стандарти європейського освітнього простору та завдання, що стоять перед вищою освітою України сьогодні - ось далеко не повний спектр проблем та питань, до висвітлення та спроби розв'язання яких звертаються автори випуску. У центрі уваги також – питання управління якістю освіти, перспективи запровадження механізмів сучасного освітнього менеджменту, а також – умови й напрями оптимізації та розвитку вищої освіти України в сучасних умовах. Для фахівців-освітян, науковців, дослідників психолого-педагогічних та управлінських проблем розвитку освітньої справи в Україні та за її межами.

ISSN 2309-7744

© Всеукраїнський центр ім. М. Пирогова, 2018 р.
© Східно-Європейський Інститут Психології, 2018 р.
© Міжнародна Експертна Агенція "Консалтинг і Тренінг", 2018 р.
© Видавництво "Гнозис", 2018 р.

СПЕЦІАЛЬНИЙ ТЕМАТИЧНИЙ ВИПУСК
ВИЩА ОСВІТА УКРАЇНИ
У КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ
ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО
ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

№ 6, Книга 2, Том I (79), 2018 р.

Тематичні рубрики випуску:

Болонський процес і перспективи розвитку
вищої освіти в Україні, Європі та світі

Моніторинг якості освіти:
засоби, технології та перспективи

Новітні засоби навчання: проблеми
впровадження та стандартизації

Психолого-педагогічні та організаційні умови
запровадження європейських стандартів
вищої освіти в Україні

ISSN 2309-7744

Передплатний індекс
23974

ДИРЕКТОР
ШКОЛИ
ЛІЦЕЮ
ГІМНАЗІЇ

МОН. НАПН

Всеукраїнський
науково-практичний
журнал: рецензований

ISSN 2309-7744

Key title: Direktor shkoli, liceu, gimnazii.
Abbreviated key title: Dr.Shk.liceu gimn.

Свідчення про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
Серія КВ № 20652 – 10472 ПР
від 31.03.2014

Передплатний індекс
23974

НАУКОВЕ ФАХОВЕ ВИДАННЯ
З ПЕДАГОГІЧНИХ,
ПСИХОЛОГІЧНИХ І
ФІЛОСОФСЬКИХ НАУК

НАД НОМЕРОМ ПРАЦЮВАЛИ:

Головний і науковий редактор

Ольга ВИГОВСЬКА

Зміст та анотації англійською

Наталія КАШУБА

Коректура

Наталія ВАСИЛЕНКО

Ольга ВИГОВСЬКА

Бібліографічний редактор

Наталія ТАРАСОВА

Верстальник

Дмитро МИРОНЕНКО

Відповідальний редактор

Ольга ВИГОВСЬКА

© О.Виговська, ідея та концепція
© О.Виговський, дизайн та оформлення
© Всеукраїнський науково-практичний журнал
«Директор школи, ліцею, гімназії», 2018
© Всеукраїнський центр ім. М. Пирогова

ЄРЕНКО О. К.,

кандидат фармацевтичних наук,
асистент кафедри фармакогнозії
і технології ліків, Запорізький
державний медичний університет

СМОЙЛОВСЬКА Г. П.,

кандидат фармацевтичних наук,
доцент кафедри фармакогнозії
і технології ліків, Запорізький
державний медичний університет,
м. Запоріжжя, Україна

ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ НЕДОЛІКІВ БЕЗПЕРЕВНОГО ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ФАХІВЦІВ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ГАЛУЗІ

Інформаційні технології міцно увійшли в наше життя, поступово займаючи все нові і нові ніші. Дистанційні освітні онлайн-технології у вигляді онлайн-курсів стали звичним робочим інструментом навчання провізорів-інтернів та слухачів курсів підвищення кваліфікації. Вирішення труднощів, які можуть виникнути при використанні онлайн-освіти, допомагає поліпшити існуючу систему навчання.

Ключові слова: *онлайн-технології, провізор-інтерн, післядипломна освіта.*

Информационные технологии прочно вошли в нашу жизнь, постепенно занимая все новые и новые ниши. Дистанционные образовательные он-лайн технологии в виде он-лайн курсов стали привычным рабочим инструментом обучения провизоров-интернов и слушателей курсов повышения квалификации. Решение трудностей, которые могут возникнуть при использовании онлайн-образования, помогает улучшить существующую систему обучения.

Ключевые слова: *онлайн-технологии, провизор-интерн, последипломное образование.*

Information technologies firmly entered to our live, gradually occupying the new and new niches. The remote educational online-technologies in form of online courses became a habitual working tool of

training pharmacist-interns and refresher training courses. The decision of difficulties which can arise with the use of online formation, assist to improve a present system of training.

Key words: online technology, pharmacist intern, postgraduate education.

Вступ. Безперервна фармацевтична освіта є обов'язковим елементом для фахівців фармацевтичної галузі. Існуюча сьогодні система післядипломної фармацевтичної освіти в основному склалася у 90-х роках ХХ ст. Останнім часом відбуваються зміни у медичній освіті у цілому та розробляються нові підходи до післядипломного навчання. Згідно Постанови КМУ № 302 від 28. 03. 2018 р. «Положення про систему безперервного професійного розвитку фахівців у сфері охорони здоров'я» фахівці повинні підвищувати свій професійний рівень постійно, набираючи певну кількість балів щороку протягом п'яти років, що має на увазі не тільки навчання на передатестаційних циклах, циклах тематичного удосконалення на базах закладів вищої освіти, але й участь у конференціях, курсах інформації, тренінгах та ін. Існує маса цікавих можливостей підвищити кваліфікацію із застосуванням різних способів викладання дистанційної освіти [3, 4].

На даний час, у вищій школі викладають основи тієї чи іншої дисципліни, які застосувати на практиці інколи дуже складно, що пов'язано з різноманіттям професійних завдань, що приходить виконувати фармацевтичним фахівцям. Підвищуються кваліфікаційні вимоги до провізорів. Щоб відповідати вимогам часу, їм потрібно безвідривно підвищувати кваліфікацію. Найбільш зручно робити це з застосуванням дистанційних платформ. Але у ході навчання за допомогою інтерактивних майданчиків як фармацевти та провізори, так й викладачі стикаються з проблемами невідосконаленої системи дистанційного навчання [1, 2].

Мета роботи - провести оцінку роботи онлайн-курсів на платформі Open EDX при безперервному професійному розвитку фармацевтичних фахівців.

Основна частина. Освітній проект на платформі Open EDX був вперше застосовано у ЗДМУ у 2016 році та успішно розвивається протягом цих років [7]. На сьогодні кафедра фармакогнозії, фармхімії та технології ліків прийняла участь у розробці трьох онлайн-курсів для самостійної роботи провізорів-інтернів з профільних дисциплін «Фармацевтичний аналіз лікарських засобів», «Фармацевтична технологія», «Фармакогнозія» та двох он-лайн курсів для провізорів, що проходять передатестаційні курси удосконалення кваліфікації зі спеціальностей «Організація і управління фармацією» та «Загальна фармація».

Програма самостійної роботи провізорів-інтернів складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки спеціаліста первинної спеціаліза-

Новітні засоби навчання: проблеми впровадження та стандартизації

ції (інтернатури) галузь знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальності 226 «Фармація, промислова фармація» освітньої програми «Загальна фармація» на підставі типової програми з цієї дисципліни, затвердженої МОЗ України «12» жовтня 2016 р. професійної кваліфікації «провізор».

Розробка курсів здійснювалась за попередньо обговореної структурою. При роботі з провізорами-інтернами на першому занятті виділяється час для реєстрації інтернів та ознайомлення їх з інтерфейсом курсів, принципами їх роботи та рекомендаціям з виконання.

Контент курсів поділяється на розділи і компоненти та побудовані на основі щотижневого планування. Тривалість курсів складає 10 тижнів. Кожний розділ має мету заняття, перелік навичок, які отримують інтерни при вивченні розділу, інформаційний матеріал, необхідний для реалізації всіх запланованих в рамках курсу видів робіт. Інформаційний матеріал представлений текстом, ілюстраціями, схемами та графіками, відеоматеріалами, доступними для ознайомлення. Контроль за засвоєнням матеріалу проводиться за допомогою тестів. У результаті виконання завдань інтернами надається проміжна оцінка за кожен тему.

На сайті кафедри надані додаткові матеріали, що включають методичні розробки, дидактичні матеріали, контрольні питання для підготовки до складання ліцензійного іспиту «Крок-3. Фармація» та Державного іспиту, список першоджерел.

Крім того, інтернам надаються відомості (контактні дані) для спілкування в онлайн-режимі з тьюторами та викладачами курсу. Учасник проекту може переглядати курси необмежену кількість разів і повертатися до них через деякий час у разі потреби [5, 6].

Але протягом роботи даного контенту, провізори-інтерни, слухачі курсів підвищення кваліфікації та викладачі стикаються з рядом труднощів:

1. «Довготривалий» процес навчання. Дистанційне навчання передбачає застосування сучасних інтернет-технологій, де можна планувати процес навчання самостійно і при цьому навчатися на своєму робочому місці. Часто виникає проблема «довгограючого» навчання, коли особа, що почала проходження онлайн-курсу, теми проходить багато разів або зупиняється та припиняє проходження курсу. Тому важливо складати повну програму навчання і відразу чітко задавати термін навчання. Доступ на онлайн-курси повинен бути обмежений за часом.

2. Об'єм матеріалу, з яким необхідно ознайомитися для отримання вичерпних знань. На даний час інтенсивний розвиток науки пов'язано з великим обсягом інформації, яку потрібно донести при проходженні перекваліфікації фахівців. Найчастіше, інформаційний матеріал викладається сухо та ознайомлення з ним займає багато часу. Он-лайн навчання на платформі

Open EDX має безліч інтересних методичних підходів до викладання навчального матеріалу з аудіо- та відео-супровідом, що дозволяє зацікавити слухачів та урізноманітнити види діяльності. Матеріал потрібно супроводжувати картинками, схемами, можливо застосовувати для контролю знань не тільки традиційні тестові завдання, але й такі як кросворди та інші, за допомогою яких можна встановити рівень предметної термінологічної грамотності.

3. Брак часу. Так як ці курси проходять в режимі реального часу, деякі слухачі не встигають прийняти участі в них, незважаючи на те, що час навчання чітко оговорено на початку проходження курсів. Це свідчить про невміння вірного розподілу часу, що може сказатися як у процесі навчання, так й професійної діяльності. Для дистанційного навчання необхідна жорстка самодисципліна, а його результат безпосередньо залежить від самостійності і свідомості особи, що навчається.

4. Недолік живого спілкування в процесі навчання. Спілкування має певну структуру, провідними елементами якої є комунікація (обмін знаково-символічними повідомленнями), інтеракція (обмін діями) і перцепція (сприйняття співрозмовниками один одного). Дистанційна освіта вимагає такої організації засобів навчання, яка забезпечувала б роботу всіх трьох елементів спілкування. У ході навчання у слухачів виникають питання, на які вони можуть отримують відповідь за допомогою електронної пошти. Тобто, наразі, дистанційне навчання орієнтоване переважно на комунікаційну складову, яка є необхідною, але недостатньою для здійснення повноцінного освітнього процесу. Частково проблема вирішується за рахунок впровадження усіх сучасних інформаційних технологій. Слухачам надається можливість залишити свої контактні дані та отримати контактні дані викладача для отримання індивідуальної консультації.

5. Проблема аутентифікації користувача при перевірці знань. Питання збільшення рівня безпеки є все ще актуальною у системі дистанційного навчання. Більш за все зараз застосовуються програмні способи та методи перевірки особи, які здатні забезпечити надійний шлях передачі даних за допомогою різноманітних криптосистем, наприклад, протокол доступу за паролем. Платформа Open EDX передбачає реєстрацію та аутентифікацію через Microsoft. Але на даний час не існує 100% перевірки аутентифікації користувача, так як навіть такі види аутентифікації не виключають шахрайство зі сторони особи, що навчається, при перевірці отриманих знань, зокрема попросити своїх колег пройти даний вид контролю.

6. Брак знань з профільних предметів. Часом фармацевтичні працівники мають недостатньо знань щодо деяких напрямків розвитку фармації. На теперішній час кваліфікація фармацевтичного працівника, його професійний досвід не враховуються під час оплати праці. Такий стан справ демотивує фахівців підвищувати свій кваліфікаційний рівень та удосконалювати знання.

Новітні засоби навчання: проблеми впровадження та стандартизації

Ми пропонуємо надати можливість отримати знання за допомогою заздалегідь розміщених матеріалів на платформі Open EDX на різні теми з дисциплін кафедри згідно робочій навчальній програмі з подальшим визначенням кваліфікаційного рівня з можливістю передачі даних до роботодавців. Ми рекомендуємо за успішне проходження підсумкового тестування і збільшення продажів обов'язково винагородити свого співробітника.

Тут доречно буде зробити акцент на двох категоріях слухачів: перша категорія - власники бізнесів або керівники фармацевтичних установ, що приходять на курси для поповнення свої знання і отримання нової інформації. Таких слухачів можна сміливо віднести до категорії найбільш старанних, вони вивчають кожну тему досконало, обов'язково проходять тестування, завжди готові дати зворотний зв'язок з навчання, рекомендації щодо подання матеріалу або обговорити неясні моменти з викладачем. Друга категорія слухачів - це працівники за наймом (фармацевти та провізори). Тут процес навчання йде складніше. Найчастіше, фахівці, що проходять перекваліфікацію, не мають на меті дійсно розширити свій кругозір і дізнатися щось нове, а лише - отримати сертифікат, так як без нього вони не зможуть працювати. Тому у такої категорії працівників існує думка, що отриманих знань від медичних представників цілком вистачає та їм не потрібно докладати зусилля та застосовувати новітні підходи підвищення кваліфікації. Але при вхідному контролі знань, у більшості випадків, співробітник аптеки тестування не проходить. У цій ситуації отримання нових знань і необхідність навчання стає очевидним, що передбачає при навчанні за допомогою дистанційних майданчиків збільшення самодисципліни, а наявність тестової частини в кінці кожної теми є певним мотиватором для інтерактивного слухача.

В умовах впровадження дистанційних платформ у навчальний процес, внесок викладача в освітній процес визначається не тільки проведенням аудиторних занять, але й постійною підтримкою навчально-пізнавальної діяльності осіб, що навчаються, шляхом організації поточного та проміжного контролю, проведення консультацій та забезпечення навчального діалогу.

Висновки. Зниження тимчасових і просторових бар'єрів у розповсюдженні інформації пов'язано зі зростанням інтенсивності навчального процесу, а використання інтернету дає можливість тиражування навчальної інформації та її доставки. Досвід застосування онлайн-технологій у навчальному процесі на кафедрі дозволяє говорити про певні переваги подібних форм організації навчального процесу. Безперервна дистанційна освіта - це сучасний спосіб отримання нових знань у фахівців, особливо ефективний для підвищення кваліфікації, коли ви вже отримали основи своєї професії. Будь-які труднощі на шляху до нових знань завжди можна вирішити, адже головне - це бажання вчитися і бути кваліфікованим співробітником.

Список використаних джерел:

1. Деменкова Т. А. Проектирование систем дистанционного обучения с элементами аппаратной поддержки: учеб, пособие / Т. А. Деменкова. - М.: - МИРЭА, 2009. - 175 с.
2. Информационно-коммуникативная среда в системе непрерывного профессионального развития медицинских кадров / С. А. Блашенцева, Д. Е. Овчинников, М. И. Береславский и др. // Медицинское образование и профессиональное развитие. - 2011. - № 1. - С. 23 - 30.
3. Лагуткина О. А. Дистанционное обучение: за и против [Электронный ресурс] / О. А. Лагуткина // Проект "Инфоурок". - 2016. - Режим доступа к журн.: <https://infourok.ru/statya-na-temu-distancionnoe-obuchenie-za-iproтив-1215266.html>.
4. Примаченко І. Як створити масовий відкритий онлайн-курс [Електронний ресурс] / І. Примаченко, В. Примаченко, О. Молчановський // Prometheus. - 2016. - Режим доступу до журн.: https://courses.prometheus.org.ua/courses/Prometheus/MOOC101/2016_T1/about.
5. 7 убойных преимуществ онлайн обучения и MOOC над традиционным обучением [Электронный ресурс]. - Режим доступа к журн.: <http://marketingbuzz.info/mooc.html#ixzz4Yeyj1123>.
6. Технологія створення дистанційного курсу: навч. посіб. / [В. Ю. Биков, В. М. Кухаренко, Н. Г. Сиротенко та ін.]; за ред. В. Ю. Бикова та В. М. Кухаренка. - К.: Міленіум, 2008. - 324 с.
7. Якушина Е. В. Разработка курса "Создание MOOC на платформе Open edX" / Е. В. Якушина // Электронный журнал Вопросы Интернет Образования [Электронный ресурс]. - 2017. - Режим доступа к журн.: http://vio.uchim.info/Vio_134/cd_site/articles/art_4_5.htm.

Transliteration of References:

1. Demenkova T. A. Proyektirovaniye sistem distantsionnogo obucheniya s elementami apparatnoy podderzhki: ucheb. posobiye / T. A. Demenkova. - M.: - MIREA, 2009. -175 s.
2. Informatsionno-kommunikativnaya sreda v sisteme nepreryvnogo professional'nogo razvitiya meditsinskikh kadrov / S. A. Blashentseva, D. Ye. Ovchinnikov, M. I. Bereslavskiy i dr. // Meditsinskoye obrazovaniye i professional'noye razvitiye. - 2011. - № 1. - S. 23 - 30
3. Lagutkina, A. A. (2016). Distantnyonnoye obucheniyе: za i protiv [Distance Learning: Pros and Cons]. Proekt "Infourok" - "Infolesson" project. Retrieved from: <https://infourok.ru/statya-na-temu-distancionnoe-obuchenie-za-iproтив-1215266.html> [in Russian].
4. Prymachenko, I., Prymachenko, V., & Molchanovskiy, O. (2016). Yak stvority masovyi vidkrytyi onlain-kurs [How to create a massive open online course].

Prometheus. Retrieved from: https://courses.prometheus.org.ua/courses/Prometheus/MOOC101/2016_T1/about [in Ukrainian].

5. Solovei, A. (2016). 7 uboynykh preimushchestv onlayn obucheniya i MOOK nad traditsyonnym obucheniyem [7 fanyastic advantages of online learning and MOOC over traditional learning]. Internet-marketing: teoriya i praktika — Internet-marketing: theory and practice. Retrieved from: <http://marketingbuzz.info/mooc.html#ixzz4Yeyj1123> [in Russian].
6. Bykov, V. Yu., Kukharenko, V. M., Syrotenko, N. H., Rybalko, O. V., & Bohachkov, Yu. M. (2008). Tekhnolohiia stvorennia dystantsiinoho kursu: Navchalnyi posibnyk [Technology of distance course development: Textbook], K.: Milenium [in Ukrainian].
7. Yakushyna, Ye. V. (2017). Razrabotka kursa "Sozdaniye MOOK na platforme Open edX» [Development of the course "Creation of the MOOC on the Open edX platform"]. Elektronnyy zhurnal "Voprosy Internet Obrazovaniya" - Online journal "Internet Education Issues". Retrieved from: http://vio.uchim.info/Vio_134/cd_site/articles/art_4_5.htm [in Russian].

YERENKO O. K.,

Candidate of Pharmaceutical Sciences, Assistant Professor, Department of Pharmacognosy and Technology of Medicine, Zaporizhzhya State Medical University, Zaporizhzhya, Ukraine

E-mail: profesor8707@gmail.com

SMOILOVSKA G. P.,

Ph. D. in Pharmaceutical Sciences

Associate Professor of the Department of Pharmacognosy and drug technologies, Zaporizhzhya State Medical University, Zaporizhzhya, Ukraine

E-mail: smoilovskaj@ukr.net

THE DISADVANTAGES OF UNINTERRUPTED DISTANCE LEARNING FROM SPECIALISTS IN THE PHARMACEUTICAL SECTOR AND THE WAYS OF IT SOLVING

ШАМАТАЖИ С.В., Методичні рекомендації з оцінювання та прогнозування
успішності педагогічної діяльності 121

ШТАНЬКО Я. В., АНТОНЮК В. М., Нові підходи до підвищення педагогічної
освіти викладачів – запорука якісної підготовки фахівців. 129

**НОВІТНІ ЗАСОБИ НАВЧАННЯ:
ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ
ТА СТАНДАРТИЗАЦІЇ** 137

БАБЕНКО В. В., Застосування технології портфоліо у навчанні стилістики
майбутніх учителів української мови і літератури 138

ЄРЕНКО О.К., СМОЙЛОВСЬКА Г.П., Шляхи вирішення недоліків
безперервного дистанційного навчання у фахівців фармацевтичної галузі. 148

КРАСЮК І. О., ДМИТРЕНКО В. В., Використання оригінальних методів роботи
над гризайлю натюрморту в ході проведення індивідуальної та самостійної роботи 156

КУДРЯ М. М., Роль інноваційних технологій для ефективного викладання та
навчання англійської мови 165

ЛАЗАРЧУК В. В., Комп'ютерне моделювання як ефективний метод вивчення
фізичних систем у закладах загальної середньої освіти 176

НІКОЛАСВА І. А., КУЗЬМИЧ О. В., Застосування педагогічних методів
особистісно орієнтованого навчання на уроках англійської мови 183

ПАШКО Л. В., МАКАРОВА Л. М., РЯБІНІНА І.М., Метод проектів з
використанням цифрового матеріалу на заняттях української мови у виші 190

ХМЕЛЬНИКОВА Л. І., Інновації в самостійній роботі студентів-провізорів при
вивченні хімічних дисциплін 200

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ
ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ УМОВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ
ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ** 207

БЕЛОВОЛ Е.В., БОЙКО З.В., РАДЫШ И.В., ШУРУПОВА Е.Ю.,
Динамика емоціональної сфери студентів «третього візраста» при обученні
по программе арт-терапии 208